

СТАРШИНСЬКА ШКОЛА УПА «ІМЕНІ ГЕРОЯ КРУТ ГЕОРГІЯ ПИПСЬКОГО – ОЛЕНІ I/ОЛЕНІ II» (березень – жовтень 1944 р.)

Стаття присвячена діяльності старшинської школи УПА «Олені I/II». Було досліджено специфіку підготовки старшинських кадрів УПА на прикладі найбільшого польового офіцерського вишкільного табору в Карпатах. Висвітлено історію діяльності офіцерської школи: функціонування, розташування, навчальні програми, розпорядок дня, побут.

Ключові слова: УПА, ОУН, УНС, «Олені», підготовка старшин УПА, вишкіл, офіцери, табори, Федір Польовий, Станіславщина, Івано-Франківська область, Карпати, гора Магура, с. Брязи, гора Яворина, с. Липа.

Український визвольний рух з початком Другої світової війни ставив перед собою завдання військовим шляхом відновити державний суверенітет і незалежність України. Для встановлення цієї мети був лише один інструмент – власні боєздатні збройні сили.

Характерно, що українські революціонери, в своїй більшості, нове, молоде покоління оунівців з фракції С. Бандери, поставили перед собою велике за обсягом і грандіозне за задумом завдання – практично з нуля створити потужну армію, яка могла б протистояти найбільшим світовим тоталітарним потугам в Центрально-Східній Європі. Головною проблемою в цьому напрямку для молодих революціонерів був тотальний кадровий голод на військових спеціалістів та відсутність будь-якої навчальної та вишкільної літератури.

Для вирішення цієї проблеми командування УПА вже навесні 1943 року розпочинає вишкіл підстаршинського штату при кожній групі УПА на Волині та Поліссі¹. Командування УПА вимушене формувати свої збройні сили практично «на марші», в польових умовах, перебуваючи в постійній загрозі з боку супротивника та в повній бойовій готовності. Ця обставина, безперечно, суттєво ускладнювала вишкіл, але, паралельно, бійці вчилися на практиці безпосередньо в бойових зіткненнях, що підвищувало їхню бойову здатність та загальний військовий рівень. Так, вже в серпні 1943 року створюється перша системна старшинська школа УПА на Волині під криптонімом «Дружинники», а в січні 1944 р. завершує роботу з вишколу старшинських кадрів для УПА друга офіцерська школа «Лісові чорти».

Після згорання роботи старшинських шкіл на Волині, командування УПА прийняло рішення передислокувати кадровий потенціал та матеріальну частину шкіл на нові, безпечніші й спокійніші місця – до Карпат, оскільки територія де діяла УПА-Північ, після перемоги українських повстанців над польським східнокресовим рухом в 1943 р.², стала об'єктом масованого проникнення червоних партизан через дотичні лісові масиви Західного Полісся. Ще одним негативним фактором для вишколу старшин було швидке наближення німецько-радянського фронту.

1943 р. року після опанування Українських Карпат ОУН і УПА регіон гірського масиву частини сучасних Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької та гірських територій Закарпаття опинився під контролем українського визвольного руху. Намагання польської АК створити на цих землях баз-плацдармів своєї присутності був придушений ОУН в зародку, а спроби червоних партизан пробитися до гір були катастрофічно провальні.

В протистоянні з німецькими та угорськими військами створена ОУН у 1943 р. Українська національна самооборона (УНС) досягла теж значних результатів. Цьому сприяв гористий рельєф місцевості та важкодоступність територій.

Окрім розгорнутої збройної боротьби українського визвольного руху, на території Станіславщини і суміжних областей діяла розгалужена підпільна система ОУН. Ще з 1940-го року відбулася реорганізація територіальної мережі ОУН на Станіславщині: замість 2 окружних і 10 повітових проводів було створено 1 обласний і 36 районних проводи³ (вочевидь зміни були продиктовані адміністративно-територіальною реформою радянської влади на цих територіях після розгрому Польщі). Якщо на початку територіальної реформи у восьми повітах нараховувалось до 1200 членів і симпатиків ОУН, то після реформи (в другій половині 1940 р.) було вже 796 станиць та 9600 членів і симпатиків ОУН⁴, а вже на березень 1944 р. нараховувалось 2 окружні проводи в Коломиї і Станіславові, 32 районні проводи, до 150 підрайонних проводів, близько 1500 станиць в яких нараховувалось 23870 організованих членів ОУН та їхніх симпатиків й до чотирьох тисяч бійців УНС-УПА, які згодом увійшли, після переходу фронту в складі оперативного командування УПА-Захід Карпати, в структури ВО-IV «Говерла»⁵. До того ж при Обласному проводі існувала потужна, добре озброєна обласна боївка. «Слід також зазначити, що Станіславщина була краще озброєна, ніж інші області також тому, що через неї йшла лінія зв'язку на Мадярщину. Начальником цієї лінії зв'язку був Володимир Дейчаківський... Він був теж командиром похідної групи ОУН, яка в липні 1941 р. прибула з Мадярщини до Станіславова, коли ще в ньому господарили більшовики»⁶.

Таким чином, ОУН на Станіславщині зуміла створити не просто підпільну сітку в межах всього регіону, а утворити на даній території повноцінну підпільну українську державу.

Ще одним вагомим позитивним фактором для розгортання на цих землях українського національно-визвольного руху була етнічна та конфесійна однорідність населення краю. Якщо на Львівщині, Тернопільщині або Волині ОУН зіштовхнулася з потужною польською діаспорою, яка вороже сприймала українську національну ідею і всіма силами через підтримку польських збройних формувань протистояла їй, то в карпатському регіоні подібних протиріч на національному ґрунті, через переважаючу українську моноетнічність та моноконфесійність населення на цих територіях, майже не було. Тому закономірно, що нову, третю старшинську (юнацьку) школу УПА «Олені» для УПА-Захід було організовано в районі Долини на Станіславщині в гірській місцевості у лютому 1944 р.⁷, на схилах гори Магура за 7–8 км від найближчого села Брязи. Більшість курсантів походили з Юнацтва ОУН та оунівців, серед них також було п'ятдесят студентів зі Львова⁸. Вже в березні 1944 р. школа розпочала свою роботу. Першопочатково школа була організована як вишкільний курінь і мала назву «імені героя Крут Григорія Пипського»⁹.

Старшинська школа оперативно підпорядковувалась 5-у управлінню КВШ групи УПА-«Захід», під керівництвом Василя Брилевського-«Борового», який згодом був переведений до оперативного штабу групи УПА-«Захід» із посади шеф-інструктора старшинської школи УПА «Олені».

У березні–квітні 1944 р. до старшинської школи прибуло поповнення – з Волині було переведено старшинську школу «Лісові чорти» (викладачів, інструкторів та матеріальну частину) на чолі з Федором Польовим («Поль»), який і очолив об'єднану офіцерську школу «Лісових чортів» та місцевий вишкільний курінь «імені Пипського» під своїм єдиним керівництвом і назвою «Олені»¹⁰. Юнаків (курсантів) школи було розділено на три сотні: 1-ша (сотня «Чмелик») і 2-га (сотня «Коник») проходили старшинський вишкіл (близько 230 курсантів)¹¹, 3-тя – стала школою підстаршин¹². Саму школу охороняло три кільця охорони на відстані в кілька кілометрів. На підходах до школи було викопано низку кулеметних гнізд та сторож, а на самій вершині гори Магура постійно перебувала застава. Перші два кола оборони склалися з бойових частин УПА (сотня «Ясміна» /сама сотня мала назву «Гайдамаки» під командою ст. булавного «Ясміна» (Володимир Верещинський)/ і «Яструба»), останнє коло – з самих курсантів¹³. Курсант підстаршинської вишкільної сотні згадує: «...на всіх підходах були обладнані кулеметні гнізда, в яких постійно перебували наші застави. Ближче до табору стояли алярмовані (сигнальні – П.О.) стійки. Над головною дорогою, що вела до села Брязи, на високій скалі була колиба, в якій постійно перебував один рій, а якщо була потреба – то й ціла чота. Там тримали заставу і звідти розсилали підслухи (розвідників – П. О.)»¹⁴.

Окрім міцної кругової оборони бази, на території поблизу гори Магура і в самому районі дислокації школи постійно рейдували курені Василя Андрусика («Різуна») з ТВ-22 «Чорний ліс» – ВО-IV «Говерла» оперативного командування УПА-Захід.

Перше місце розташування школи було вибрано не випадково. На 1940-і роки Магура і довколишні території довкола гори були мало заселені (за 5–7 км. на північний захід від табору стояло лише одне невелике село Брязи – сучасна Козаківка Болехівського р-н. Івано-Франківської області) Під горою розташовувалась лісничівка (пилорама) в місцині Бесарабка (за кілька кілометрів від постю бази школи) до якої, за спогадами очевидців, вела вузькоколійка, яку використовували для транспортування лісоматеріалів вагонетками; і хоча в роки війни вузькоколійка і пилорама занепали, повстанці використовували її для транспортування провізії до школи. Згодом, в червні 1944 р. до приміщень самої пилорами з підніжжя гори було передислоковано перший набір «оленів» і лісничівка стала новою базою школи УПА для першого набору курсантів¹⁵.

Об'єднаною старшинською школою УПА «Олені» керував штаб на чолі з поручником Федором Польовим та двома ад'ютантами командира школи поручиками «Зміюкою» (Дмитро Вітовський) і Ткачуком. До штабу входили командири вишкільних сотень: сотенний підпоручник «Чмелик»¹⁶, сотенний хорунжий «Коник»¹⁷, сотенний вишкільної підстаршинської сотні, штат інструкторів на чолі з шеф-інструктором Володимиром Брилевським («Боровим»), начальником служби постачання – старшим бунчужним школи «Нанашко», якому були підпорядковані відділ постачання, кухня, кравецька та шевська майстерні, шпиталь. Членами штабу були старшина «Лев», та писар «Ярема». При штабі також діяла чота жандармерії та служба розвідки під керівництвом «Ждана»¹⁸.

В школі «Олені І ім. Пипського» до ланки інструкторів входили старшини, що вже мали досвід роботи як в старшинських школах УПА на Волині, так і в навчальних структурах та службу у воєнних частинах інших армій: осавули «Степовий»¹⁹ (вчився в інститут у Ленінграді, в старшинській школі «Олені» викладав топографію та зв'язок), поручник «Кацо» (справжнє прізвище – Караєв, за національністю осетин, служив у рядах Червоної Армії, потрапив у полон до німців, втік і перейшов до УПА, у школі викладав зброєзнавство.), сотник «Береза» – Микола Симоненко (виходець з центральних українських земель, колишній викладач офіцерського училища РСЧА, інструктор школи «Лісові чорти», автор підручника «Основи партизанської війни»), інженер «Крутий» (також з центральних областей України, колишній офіцер технічних частин Червоної Армії); сотник «Ярема» (Остап Линда – старшина легіону ДУН); «Руслан» (Володимир Кузь)²⁰ – старшина школи з ідеологічного вишколу, інструктор підпоручник «Щит», одночасно чотовий першої чоти, другої сотні «Коника», родом з села Переволочна, Олеського району. Інструкторами були також капітан «Гамалія», поручник «Дон», «Клим» та інші²¹.

Також при школі діяла санітарна частина (шпиталь), при якій працювали лікарі: «Максимович» (Нойман Самуель)²², «Кум» і «Вовк» – євреї за національністю^{23 24}. Паралельно, при медичній частині діяли санітарні курси. «Оповідали, що він ховався зі своєю мамою та ще кількома жидами по лісах. Одного разу стежа УПА зауважила свіжі сліди й за ними прийшла в глибокий яр, де в гущавині була криївка в якій вони переховувались. Наше командування запропонувало перейти до УПА. Вони радо на це пристали... Доктор «Максимович» зробив багато добра для школи «Олені» та взагалі для УПА. Він вишколив багато добрих санітарів... Його мама також працювала для УПА. Асистувала лікарям під час операцій, виготовляла пакети для санітарів, помагала доглядати хворих... За свій чесний і безкорисний труд доктор «Максимович» був відзначений та отримав старшинський ступінь УПА... Другий лікар був дантистом. За національністю також жид... Крім жидів були в нас ще двоє лікарів-хірургів – мадяри. Наш відділ розбив на засідці малярську частину... Лікарі не хотіли їхати на Східний фронт і радо перейшли до УПА...»²⁵.

Протягом двох місяців курінь постійно наповнювався новобранцями-курсантами з різних структур ОУН і УПА та юнацьких оунівських організацій, які направлялись, з рекомендаційними листами й перепустками проходу через територію місцевих осередків ОУН, невеликими групами по 5–10 осіб до табору старшинської школи «імені Пипського»^{26, 27}.

Вимоги до абітурієнтів були достатньо жорсткі. Кожний юнак мусив бути у доброму фізичному стані, мати середню освіту й командирські здібності²⁸.

Старшинська школа УПА «Олені» була воєнним режимним об'єктом, тому тут діяв злагоджений порядок та чітка вишкільна програма і розпорядок дня. День розпочинався о

п'ятій ранку, після трьох сигналів сурм вишкільний відділ УПА мав бути вишикуваний й повністю готовий до проведення гімнастичних вправ (біг, розминка). Після ранкової гімнастики курсанти йшли застеляти ліжка, вмиватися й голитися, опісля – на сніданок. Після сніданку старшини вишкільних відділів звітували про стан свого відділу (кількість, відсутні, хворі). Опісля, ад'ютанти, заслухавши звіти, перевіряли зовнішній стан курсантів, зброю та амуніцію, передавали вказівки на день. Заняття розпочинались близько дев'ятої ранку й тривали, з обідом і перепочинками, до 18-ї години, після котрої оголошувався наряд на наступний день. До 19:30 курсанти мали час повечеряти, після чого, до 21:00 був особистий час курсанта, який передбачався на дозвілля, або, за потреби, на господарчі роботи. Після 21:00 знову лунало три сурми, після котрих курсанти йшли до сну²⁹. З огляду на щоденне навантаження, курсанти мали час на сон не 7 годин, як для звичайної дорослої людини, а 8.

Суворі покарання в старшинській школі «Олені» застосовувались рідко. Це пояснюється мотиваційними і морально-психологічними факторами самих курсантів, адже більшість з них були добровольцями й пройшли певний відбір на підготовчому етапі формування списків претендентів в усій мережі ОУН і УПА, де йшов відбір за принципом «кращі з кращих».

Головним завданням школи була в першу чергу не військова муштра, а старшинський і підстаршинський вишкіл, що базувався на чітко визначеній навчальній програмі. В залежності від курсу програми (повна / скорочена), кожний предмет мав чітко лімітований час викладу і опанування предмету. Найбільший час приділявся для польової служби (військової тактики) – 106 навчальних годин, на другому місці, за розподіленням часом, було картознавство – 64 години. Далі йшли інструктаж (подання команд і управління військами) – 48 годин, організація війська – 30 год., внутрішня служба – 23 год і політичне виховання – 24. На інші предмети відводилось часу в діапазоні від шести годин (військова документація і звітування), до двадцяти двох годин на мінерський вишкіл. Загалом виходило 409 (900 годин в розгорнутій версії) навчальних годин³⁰. З тим розрахунком, що заняття в середньому тривали до 8 годин в день, то стрілець мав опанувати всю навчальну програму (в теоретично-практичному вимірі) близько за два місяці скороченого виду і за чотири – розгорнутого .

У відсотковому відношенні близько 70% всього часу в старшинській школі витрачалось на освоєння предметів воєнних наук (тактика, інструктаж, військова топографія, організація війська тощо) і 5–7% – на ідеологічні дисципліни. В порівнянні з дисциплінарним наповненням в учбовому плані Воєнно-політичної академії ім В. І. Леніна у Москві на 1946 р. для командного складу Радянської армії, ми можемо прослідкувати, що на військові дисципліни в академії передбачалось 45%, на суспільні науки – 37%, загальнонаукові – 11,5%, фізичну підготовку – 5,9%³¹. Звичайно, порівняння військової політичної академії СРСР і старшинської школи УПА є не зовсім доречним, але факт привілеювання військового над політичним в системі підготовки старшинських кадрів УПА є відчутно виразним.

Загалом, перелік предметів й розпису навчальної програми свідчить, що командування УПА ставило перед собою завдання в найкоротші терміни навчити й вишколити курсантів найбільш практичних тактичних основ ведення бою, паралельно виховуючи базис для подальшого росту офіцерського складу.

Але ще одним, суттєвим, нововведенням в старшинській школі УПА «Олені» було особливе акцентування на партизанських методах ведення війни. В порівнянні із статичними, інституціональними воєнними навчальними закладами Радянського Союзу та інших держав того періоду, прослідковується внесення розробниками програми для вишколу старшин УПА елементів конспірації (зв'язок, звітування, шифрування тощо). Безперечно, такі основи, як азбука Морзе вивчались і в розгорнутих державних арміях, але особливий наголос на цих предметах і напрямках партизанської війни робився саме в УПА.

Розпочавши перший набір в березні 1944 р., старшинська школа УПА «Олені» вже 17-го червня 1944 р. випустила перший випуск – школу закінчила вишкільна сотня підстаршин³².

Випустивши підстаршин, керівництво школи розпочало підготовку до прийому нового набору, а старшинські вишкільні сотні «Чмелика» і «Коника» було передислоковано до нового постю в лісничівці³³.

В кінці червня – на початку липня 1944 р. німецькі війська здійснили спробу знищити старшинську школу УПА «Олені». Розвідка УПА донесла, що німці концентрують сили неподалік

Болехова і Сколе³⁴. «Німці, за словами «Чмелика», тільки що прибули з Югославії і мають завдання знищити партизанські відділи в Карпатах. Це робиться для того, щоб очистити Карпати від ворожих їм елементів, коли фронт буде наближатись до Карпат. Наша сотня дійсно мала зв'язок з тереновою розвідкою. Ми бачили, як зв'язкові і розвідники приходили в наше розташування, то відходили, щось доповідали командуванню і знову кудись ішли...»³⁵.

Керівництво старшинської школи і командування УПА прийняло рішення злягоджено покинути розташування таборів на Магурі і з лісничівки Бесарабка, не вступаючи в прямі зіткнення із супротивником, але за всяку ціну не допустити його глибоко в гори. Маневруючи чотами, й вступаючи в локальні зіткнення з розвідницькими силами противника, сотні «Коника» та «Чмелика» зуміли вивести особовий склад та частину амуніції із баз з району гори Магура до 9–10 липня 1944 р. Вже 12 липня німці почали вести артилерійській і мінометний вогонь по залишених базах старшинської школи «Олені»³⁶.

Постійно рейдуючи, сотні старшинської школи знову зішлись в районі села Слобода Болехівська (неподалік села Липа, за кількадесят кілометрів від Магури), де 14 липня 1944 р. прийняли присягу³⁷. Того ж дня відбулася реорганізація школи.

На початку серпня 1944 р. розпочалась курс підготовки другого набору в старшинській школі УПА «Олені». Добір для кандидатів на вишкіл проходив через Школу кадрів ОУН ім. С. Бандери під командою «Шума» в селі Розтоки, яка приблизно за кілька тижнів сформувала знову дві сотні для Старшинської школи «Олені» – сотня під командою хор. «Коника», сотня під командою хор. «Щита», на базі сотні «Чмелика»; та сотню для підстаршинської школи – сотня під командою хор. «Колчака».

Базою для нової школи стала гора Яворина – поблизу села Липа сучасного Долинського району Івано-Франківської області, за декілька десятків кілометрів на північний схід від гори Магури. Штаб на чолі з поручником Федір Польовий та більшістю викладачів–інструкторів старшинсько–підстаршинської школи УПА під доповненим криптонімом «Олені II» залишились на своїх посадах. Школа продовжувала вишкіл за вже апробованою програмою та розпорядком до жовтня 1944 р.

В кінці серпня – на початку вересня 1944 року німецько-радянський фронт наблизився до Карпатських гір. Перед відділами УПА та командуванням старшинської школи «Олені II» постало нове завдання – оминати попадання на прямі зіткнення фронтів протиборчих сторін і, маневруючи, зберегти людський та матеріально-технічний потенціал своїх сил. Оминати зіткнень з фронтовими частинами радянських сил вдалось УПА успішно. Більшу небезпеку становили підрозділи, які йшли за наступаючим фронтом – органами радянської держбезпеки.

Володіючи достатньою інформацією про можливості та потенціал українського визвольного руху (більшовики вже зіткнулись в кінці зими – на початку весни 1944 р. з ОУН і УПА на Волині, та мали повну інформацію від своїх партизанських та розвідувально-диверсійних загонів, які проникали в Карпати під командуванням С. Ковпака та І. Кулагіна), керівництво СРСР одразу кинуло всі сили на якнайшвидше його знищення. Щойно фронт оминав територію, як вона одразу насичувалась загонами НКВС-НКДБ. До того ж, керівництво школи, завбачливо підстрахувавшись, перед самим радянським наступом перебазували особовий склад школи на південь, в околиці с. Верхня Рожанка (тепер Сколівський р-н Львівської обл.), де 21 вересня 1944 р. курсанти урочисто склали присягу³⁸. На початку жовтня, після стихання фронтових канонад, школа знову повернулась в безпечну гірську місцевість – до гори Яворина.

Але гори не могли уберегти від зради. 13-го жовтня 1944 р. до радянських служб безпеки прийшов з повиню інструктор зі зброєзнавства старшинської школи «Олені II» – осетин Караєв Костянтин Коспалатович («Кацо»), який вивідав всю інформацію про школу, зокрема місце розташування, постій вартових, опис і перелік озброєння³⁹.

П'ятнадцятого жовтня чотирнадцятий прикордонний загін військ НКВС силами трьох прикордонних комендатур та взводу автоматників (в загальній кількості 480 чоловік, із трьома станковими кулеметами і трьома протитанковими гвинтівками)⁴⁰. провів масштабну операцію зі знищення школи.

Наступ розпочався 15-го жовтня, близько пів-на дванадцятую дня. Вочевидь повстанці знали про наближення свого ворога, бо зі звіту операції з радянського боку, повідомляється, що під час підходу до бази, прикордонники опинились під кулеметним вогнем зі сторони повстанців⁴¹.

Сам бій тривав приблизно до 12:00, після чого, зі слів радянських прикордонників, упівці почали відходити. В результаті бою, як описано у звіті операції прикордонної служби, було вбито 184 бійців та командирів УПА, взято в полон 5 стрільців, при тому, що захоплено всього 12 гвинтівок, 3 ручних кулемета, 1 міномет, 5 автоматів, 5 пістолетів, ящики з гранатами (150), які прикордонники, з їхніх слів, захопили у повстанців і використовували під час бою; хоча за зізнаннями «Кацо» в школі нараховувалось 6 ротних мінометів, 8 ручних скорострільів, 15 автоматів та гвинтівки різних систем, по три гранати на кожного курсанта⁴².

Припустимо, що школа дійсно зазнала тотального розгрому, що було вбито весь, більшу частину, командирського, викладацького та курсантського складу за 20–40 хвилин бою, майже вполудень (середина жовтня, початок короткого світлового дня), за обставин, що повстанці знали про приближення ворога, але «розгубилися», були захоплені зненацька, оточені... Але як, перебуваючи в оточенні, їм вдалось винести з бази 5 (!) ротних мінометів⁴³ разом з боєкомплексом (в звіті не зазначено, що було захоплено мінометні міни) Можливо міномети використовувались в школі як навчальні приклади, але де тоді відняті у повстанців гранати, адже будь-якому загону важко за півгодинний бій скинути 510 гранат (з тим розрахунком, що з 184 ймовірних загиблих – 170 були курсанти). Ще одна проблема в кількості захоплених крісів (гвинтівок). Виходить, що курсанти школи, після присяги 21 вересня 1944 р., у воєнний час, носили з собою лише по три гранати, а гвинтівка була далеко не на кожного десятого...

Загалом, звіт прикордонників, що приймали участь в бою з старшинською школою УПА «Олені II» 15-го жовтня 1944 р. є задокументованою фальсифікацією завищення втрат противника і власних заслуг в геометричних величинах і лише частково відповідає дійсності.

На даний час відомо, що в результаті бою 15 жовтня на г. Яворина загинули командир школи Федір Польовий – «Поль», його ад'ютант «Ткачук», капелан отець «Рафаїл», бунчужний «Ждан», секретар-машиністка «Дзвінка», старший булавний «Хміль» та 12 курсантів; ще п'ятеро потрапили до рук ворога⁴⁴. Дивним чином кількість полонених як в повстанських джерелах, так і в радянських однакова – 5 осіб).

Якщо співставити кількість загиблих за інформацією з боку визвольного руху, та радянськими даними про захоплену зброю, то виходить, що старшинська школа УПА «Олені II» втратила близько 23 чоловік – 18 загиблими і 5 полоненими (5 пістолетів і 5 захоплених автоматів, які на той час були зброєю привілейованих, особливо в повстанському середовищі в якому завжди відчувався дефіцит зброї, насамперед автоматичної, співпадає з кількістю загиблих командирів школи, якщо віднести капелана до їхнього числа, також співпадає цифра про 12 карабінів і 12 загиблих курсантів). Проблемою залишається озброєння п'яти осіб, які потрапили в полон. Або це були цивільні, або стрілецької зброї дійсно не вистачало всім стрільцям школи.

Проблемою залишається обставина загибелі командира старшинської школи УПА «Олені I – Олені II» Федора Поля-Польового та частини старшин з його штабу того ж 15-го жовтня 1944 р. Вочевидь вирвавшись з бази на Яворині й виступаючи зі своїм штабом, командир школи потрапив в засідку, що була заздалегідь виставлена противником. на околиці села Липа.

Після загибелі «Поля» перша сотня (к-р «Щит») перебазувалася на схід, в лісисті гори над річкою Ілемкою, південніше сіл Нягрин і Ілемня (межа Долинського і Рожнятівського р-нів Івано-Франківської обл.). Саме тут курсанти закінчили складати іспити та отримали розподіл.

О. Линда – «Ярема», який перебував при першій сотні (к-р «Щит»), перебрав на себе керівництво. Саме ним як командиром старшинської школи «Олені» 26 жовтня 1944 р. були підписані посвідки 85 абсолювентів з першої сотні.

Частина командного та інструкторського складу для з'ясування подальшої праці школи на чолі з О. Линдою вирушила в Чорний ліс під Станиславовом для пошуку зв'язків до вищого командування УПА.

Друга сотня «Оленів» (к-р «Коник») разом з кількома інструкторами після загибелі «Поля» перебазувалася в околиці с. Бряза. Тут під керівництвом В. Брилевського 22 жовтня було закінчено навчання 70 абсолювентів з цієї сотні, які відтак відійшли у призначені терени⁴⁵.

Загалом, старшинська школа УПА в Карпатах підготувала два турнуси (випуски) курсантів: «Олені-I» (квітень–липень 1944 р.) та «Олені-II» (липень–жовтень 1944 р.). Школу почали 700–800 юнаків, але успішно закінчили старшинський вишкіл тільки 404⁴⁶.

До травня 1945 р. «Олені» діяли у форматі мандрівної ви шкільної групи під командою хор. «Щита», яка головно проводила короткі дошкили чи перевишколи командного складу у різних бойових сотнях ВО 4 «Говерля»⁴⁷.

Загалом, українському визвольному руху в особі ОУН (б) і УПА за умов війни й постійної загрози з боку супротивників, не маючи власного сталого запілля, було надзвичайно важко практично на марші і з нуля налагодити повноцінну підготовку підстаршинського і старшинського потенціалу. Але попри перепони, й тяжкі обставини, повстанці зуміли подолати труднощі і створили потужну систему вишколу молодшого командирського складу УПА.

¹ Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...» Українське націоналістичне підпілля та повстанський рух 1939–1960 рр. – Львів, 2012. – С. 237.

² В'ятрович В. Друга польсько-українська війна. 1942–1947. – К. – 288 с.

³ Альманах Станіславівської землі. НТШ, український архів. Т. XXVIII. – Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен, 1975. – С. 166.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Содоль П. Старшинські кадри в УПА // Український визвольний рух. – № 3 – Львів, 2004. – С. 243.

⁸ Там само.

⁹ Там само. Григорій Піпський (в деяких джерелах Пипський (нар. 1898 – пом. 29 січня 1918) – учасник бою під Крутами, розстріляний більшовиками. Григорій Піпський перед розстрілом перший почав співати український національний гімн «Ще не вмерла Україна».

¹⁰ Патриляк І. Вказ. праця – С. 237.

¹¹ Содол П. Старшинські кадри УПА. – С. 243.

¹² Там само.

¹³ Сотенному підпоручнику «Чмелику» підпорядковувалися: чотові «Вікторія» (перша чота), «Крук» (друга чота) і «Колчак» (третя чота). Сотенному хорунжому «Конику» підпорядковувалися: чотовий «Щит» (перша чота, підпоручник, родом з села Переволочної Олеського району), чотовий хорунжий «Вороний» – Василь Левкович, якого Провід ОУН та УПА при кінці квітня 1944 р. призначив командиром Львівської Військової Округи, і його місце зайняв чотовий «Орел» (друга чота), чотовий «Антон» (третя чота). У кожному рою було 11 – 12 чоловік – курсантів. (Зі спогадів «Лайпадуха»).

¹⁴ Літопис УПА Основна серія. – Т.18. Група УПА «Говерля». Книга перша: Звіти та офіційні публікації. / Упорядн. Є. Штендера, П. Потічний, П. Содоль. – Торонто, 1990. – С. 32–33.

¹⁵ Загоруйко Р. «Лапайдух». – Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.): [Б. в.], 2004. – 603 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

¹⁶ Сотенному підпоручнику «Чмелику» підпорядковувалися: чотові «Вікторія» (перша чота), «Крук» (друга чота) і «Колчак» (третя чота) (Із спогадів «Лайпадуха»).

¹⁷ Сотенному хорунжому «Конику» підпорядковувалися: чотовий «Щит» (перша чота, підпоручник, родом з села Переволочної Олеського району), чотовий хорунжий «Вороний» – Василь Левкович, якого Провід ОУН та УПА при кінці квітня 1944 р. призначив командиром Львівської Військової Округи, і його місце зайняв чотовий «Орел» (друга чота), чотовий «Антон» (третя чота). У кожному рою було 11–12 курсантів. (Зі спогадів «Лайпадуха»); Загоруйко Р. «Лапайдух». Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.): [Б. в.], 2004. – 603 с. // http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

¹⁸ Там само.

¹⁹ Киричук Ю. Історія УПА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.oun-upa.org.ua/kyryczuk/>

²⁰ Содоль П. Реєстр старшин УПА, провідників ОУН та членів УГВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forum.ottawa-litopys.org/documents/dos0203_u.htm

²¹ Загоруйко Р. «Лапайдух». Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.): [Б. в.], 2004. – 603 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

²² Содоль П. Реєстр старшин УПА, провідників ОУН та членів УГВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forum.ottawa-litopys.org/documents/dos0203_u.htm

²³ Ткаченко.С. Повстанческая армия: тактика борьбы. Під загальною редакцією А. Є. Тараса. – Мінськ-Москва, 2000 р. // <http://lib.oun-upa.org.ua/tkaczenko/>

²⁴ Загоруйко Р. «Лапайдух». – Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.), 2004. – 603 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

²⁵ Літопис УПА. – Т. 18. – С. 41–42

²⁶ Содоль П. Вказ. праця – С. 243

²⁷ Загоруйко Р. «Лапайдух». – Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.), 2004. – 603 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

²⁸ Ткаченко С. Повстанческая армия: тактика борьбы. Під загальною редакцією А. Є. Тараса. – Мінськ-Москва, 2000 р. // <http://lib.oun-upa.org.ua/tkaczenko/>

²⁹ Патриляк І. Встань і борись! Слухай і... – С. 248.

³⁰ Там само.

³¹ Каменев А. И. История подготовки офицерских кадров в СССР (1917–1984 гг.). – Новосибирск, 1991. – 261 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://artofwar.ru/k/kamenew_anatolij_iwanowich/istorijapodgotowkioficerowwsssr.shtml

³² Там само. – С. 48–49.

³³ Загоруйко Р. «Лапайдух». Вид. 2-е, допов. – Новий Розділ (Львів. обл.): [Б. в.], 2004. – 603 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe // <http://www.ukrcenter.com>

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

³⁶ Там само.

³⁷ В'ятрович В. Історія з грифом «Секретно»: Дмитро Вітовський, син Дмитра. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/istoriya-z-grifom-sekretno-dmitro-vitovskiy-sin-dmitra.html>

Більше читайте тут: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/istoriya-z-grifom-sekretno-dmitro-vitovskiy-sin-dmitra.html>.

³⁸ Мороз В. Майор УПА Остап Линда-«Ярема» Націоналістичний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrnationalism.com/history/778-maior-upa-ostap-lynda-yarema/778-maior-upa-ostap-lynda-yarema.html>

³⁹ Загадка одного бою: розгром на горі Яворина Історична правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2010/11/4/2311/>

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Там само.

⁴² Там само.

⁴³ Ротний міномет 1940-і рр. мав калібр до 50 мм і в залежності від країни виробника важив від 10 до 20 кг, з обслугою 2–3 бійця.

⁴⁴ Мороз В. Майор УПА Остап Линда-«Ярема» Націоналістичний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrnationalism.com/history/778-maior-upa-ostap-lynda-yarema/778-maior-upa-ostap-lynda-yarema.html>.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Содоль П. Вказ. праця – С. 243.

⁴⁷ Там само.

Статья посвящена деятельности старшинской школы УПА «Олени I/II». Была исследована специфика подготовки офицерских кадров УПА на примере крупнейшего полевого офицерского тренировочного лагеря УПА в Карпатах. Отражена история деятельности офицерской школы: функционирование, расположение, учебные программы, распорядок дня, быт.

Ключевые слова: УПА, ОУН, УНС, «Олени», подготовка старшин УПА, обучение, офицеры,

лагерь, Федор Полевой, Станиславская область, Ивано-Франковская область, Карпаты, гора Магура, с. Брязы, гора Яворина, с. Липа.

The article is devoted to the activities of officers school UIA «Oleni I/II». The specifics of training of officers on the example of the UIA's largest field officer training camp of the UIA in the Carpathians mountains were studied. The history of the activities of the officers' school: the operation, location, curriculum, daily routine, everyday life was studied.

Keywords: UIA, OUN, Ukrainian national self-defense, «Oleni», sergeants training, officers, camp, Fedir Polevyyi, Stanislavskyyi region, Ivano-Frankivsk region, the Carpathians mountains, the Magura mountain, village Briazy, Iavoryna mountain, village Lypa.